

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور (۱۷): حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۹۷۴۶
کد موضوعی: ۲۷۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور (۱۷): حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

نوع گزارش: طرح و لایحه ، نظارتی ، راهبردی

نام دفتر: مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری)

تهیه و تدوین کنندگان: یوسف زراعت کیش، حسین نصیری، هادی یوسفی

مدیر مطالعه: حسین نصیری

ناظر علمی: موسی بیات

اظهار نظر کنندگان: غلامرضا گرابی نژاد، وحید مهربانی

صفحه آرا: سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی: زهره عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. آموزش عالی

۲. دانشگاه

۳. پژوهش و فناوری

۴. بودجه ۱۴۰۳

۵. برنامه هفتم پیشرفت

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۳/۱/۲۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۲/۴

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۱	خلاصه مدیریتی.....
۳	۱. مقدمه.....
۴	۲. جداول کلان و توصیف وضعیت موجود بودجه ۱۴۰۳ به تفکیک دستگاهها.....
۸	۳. چالش‌ها و نقاط ضعف ردیف‌های بودجه ۱۴۰۳.....
۸	۳-۱. عدم رشد اعتبارات دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها متناسب با رشد هزینه‌ها.....
۲	۳-۲. ضعف در شفافیت اعتبارات و ابهام در سیاست‌ها، برنامه‌ها و اولویت‌های دولت و دستگاه‌های اجرایی وابسته به آن مبتنی بر تکالیف و وظایف قانونی.....
۳	۳-۳. عدم انطباق کافی با برنامه هفتم توسعه.....
۴	۳-۴. حذف برخی از ردیف‌های مهم از جداول متفرقه.....
۵	۳-۵. عدم تفکیک اعتبار مربوط به «تعمیر و بازسازی فضاهای فیزیکی دانشگاه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و جهاد دانشگاهی» بین دو دستگاه اصلی.....
۶	۳-۶. حذف ردیف مربوط به «برنامه توانمندسازی دانشجویان» و ابهام در نحوه تأمین و پرداخت شهریه دانشجویان شاهد و ایثارگر.....
۷	۳-۷. کاهش هزینه امور پژوهشی «شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت» و مشخص نبودن نحوه هزینه‌کرد این اعتبارات.....
۸	۳-۸. ضعف در برآورد صحیح درآمدهای اختصاصی.....
۹	۳-۹. افزایش هزینه حقوق و دستمزد از محل افزایش حقوق نیروهای شرکتی.....
۱۰	۳-۱۰. ضعف مدل بودجه‌ریزی در برآورد اعتبارات حوزه آموزش عالی.....
۱۳	۴. جمع‌بندی و پیشنهاد.....
۱۹	منابع و مآخذ.....

فهرست جداول

۶	جدول ۱. اعتبارات جدول ۷ دستگاه‌های اصلی آموزش عالی، تحقیقات و فناوری.....
۶	جدول ۲. برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه انتقال نیافته سال ۱۴۰۳.....
۱۵	جدول پیوست. مقایسه اهداف و سنجه‌های عملکردی برنامه هفتم پیشرفت با سنجه‌های عملکردی دستگاه‌های سیاستگذار حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در بودجه ۱۴۰۳.....

فهرست نمودار

۷	نمودار ۱. ترکیب اعتبارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر مراکز آموزشی، پژوهشی و رفاهی وابسته به آن در قانون بودجه ۱۴۰۲.....
۷	نمودار ۲. ترکیب اعتبارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر مراکز آموزشی، پژوهشی و رفاهی وابسته به آن در قانون بودجه ۱۴۰۳.....

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور (۱۷): حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

چکیده

در این گزارش ردیف‌های اعتباری و جداول کلان در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ و مرتبط با دستگاه‌های اصلی حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری بررسی و رشد این اعتبارات نسبت به مصوب سال ۱۴۰۲ برآورد شده است. نتایج نشان می‌دهد میانگین رشد مجموع اعتبارات دستگاه‌های بررسی شده حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری شامل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به آن معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و دستگاه‌های وابسته به آن، جهاد دانشگاهی و زیرمجموعه‌های آن، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و سایر مؤسسات تحقیقاتی وابسته به آن حدود ۳۳ درصد برآورد شده است و این اعتبارات کفاف هزینه‌های این دستگاه‌ها را در سال ۱۴۰۳ نخواهد داد. همچنین، در این لایحه توزیع اعتبارات برحسب امور، فصول و برنامه‌های دستگاه‌های متولی آموزش عالی و تحقیقات کشور به دلیل ارائه نشدن جدول ۶ ماده‌واحد و پیوست ۴ لایحه مبهم است که این وضعیت واجد تبعاتی نظیر کاهش نظارت دقیق مجلس شورای اسلامی بر عملکرد دولت در انجام وظایف و تکالیف قانونی، ضعف در انطباق قوانین بودجه سالیانه با برنامه‌های توسعه، ابهام در سهم هرکدام از برنامه‌های دستگاه‌ها در لایحه بودجه مانند برآورد اعتبارات پژوهشی است. از دیگر چالش‌های بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۳ می‌توان به عدم تفکیک اعتبار مربوط به «تعمیر و بازسازی فضاهای فیزیکی دانشگاه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و جهاد دانشگاهی» بین دو دستگاه اصلی، کاهش هزینه امور پژوهشی «شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت» و مشخص نبودن نحوه هزینه‌کرد این اعتبارات و مشخص نبودن معیار تعیین دستگاه سیاستگذار اصلی اشاره کرد.

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

بررسی لوایح بودجه سالیانه یکی از مهم‌ترین ابزارهای مجلس شورای اسلامی در جهت نظارت بر عملکرد دولت و دستگاه‌های اجرایی در راستای اهداف و تکالیف قانونی آنهاست. همچنین، بررسی و تصویب لوایح بودجه موجب شفافیت مالی دولت و شفاف شدن برنامه‌ها و اولویت‌های دولت است. به این ترتیب، نظارت مجلس بر سیاست‌ها و اولویت‌های دولت در حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری به عنوان یکی از مهم‌ترین حوزه‌های پیشران اقتصاد و صنعت در دنیای امروز، دارای اهمیت بسزایی است. لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ برخلاف سال‌های گذشته، به موجب ماده (۱۸۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی در دو مرحله و دو بخش شامل ماده‌واحد و جداول تفصیلی مشتمل بر ارقام

بودجه به همراه پیوست‌های مرتبط ارائه شده است. البته لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ به صورت ناقص ارائه شده و فاقد فصول هزینه‌ای در جدول شماره ۲ و حذف جدول ۶ ماده‌واحد در خصوص امور و فصول ده‌گانه و پیوست شماره ۴ در خصوص ارائه برنامه‌ها برحسب برنامه و فعالیت^۱ است که شفافیت لایحه بودجه را به شدت کاهش می‌دهد و نظارت‌پذیری آن را با تردید مواجه می‌کند. با این حال، هرچند با حذف جدول ۶ ماده‌واحد و عدم ارائه برنامه قابل ارزیابی برای دستگاه‌ها، امکان بررسی اعتبارات این حوزه از منظر امور، فصول و برنامه دستگاه‌های مختلف در بدو امر از بین رفته است، اما می‌توان با بررسی اعتبارات دستگاه‌های اصلی حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری تا حدودی از وضعیت آنها به لحاظ توانایی در پرداخت هزینه‌های مختلف و انجام وظایف آگاهی یافت و از این مسیر مجلس می‌تواند در خصوص تصویب، اصلاح یا عدم تصویب لایحه تصمیم‌گیری کند. لذا باید افزود بدون بررسی لوایح بودجه سالیانه که منطقاً باید برش‌های یک‌ساله از برنامه‌های توسعه باشند، نمی‌توان میزان اجرا یا اهتمام دولت‌ها به اجرای برنامه‌های توسعه را سنجید.

نقاط قوت و ضعف طرح و لایحه

بررسی اعتبارات، جداول و پیوست‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ در حوزه آموزش عالی و تحقیقات حائز یافته‌های زیر است:

۱. با ارائه نشدن جدول ۶ ماده‌واحد و پیوست شماره ۴ لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ و ارائه نشدن فصول هزینه‌ای در جدول ۲، امکان بررسی فصول آموزش عالی و پژوهش و سهم آنها از امور آموزش و پژوهش و نیز سهم آنها از مصارف بودجه عمومی کشور و محاسبه سهم تحقیق و توسعه از تولید ناخالص ملی امکان‌پذیر نیست و بررسی سیاست‌ها و اولویت‌های دولت در این زمینه به سختی انجام‌پذیر است.
۲. ارائه نشدن پیوست ۴ که حاوی اعتبارات پیش‌بینی شده برحسب برنامه‌ها و فعالیت‌های دستگاه‌های مختلف است، شفافیت بودجه را کاهش داده است. برای نمونه امکان تفکیک برنامه‌های خدمات آموزشی، پژوهشی و درمانی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی وابسته به آن وجود ندارد و تصویب چنین لایحه‌ای همراه با ابهام خواهد بود.
۳. لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ دارای انطباق ضعیفی با برنامه هفتم پیشرفت است که در مجلس شورای اسلامی در حال رفع ایرادات شورای نگهبان است. برای مثال این لایحه از تکالیفی نظیر حمایت از دانشجویان مستعد و ممتاز متقاضی تحصیل در رشته‌های اولویت‌دار کشور موضوع بند «ب» ماده (۹۶) و ارتقا و بهبود علوم پایه و علوم انسانی موضوع تبصره «۲» ماده (۹۷) برنامه هفتم پیشرفت غفلت کرده است.
۴. هزینه امور پژوهشی «شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت» نسبت به مصوب سال ۱۴۰۲ کاهش یافته، در حالی که مجموع اعتبارات این دستگاه‌ها بالغ بر ۱۷ درصد نسبت به مصوب سال ۱۴۰۲ رشد داشته است.

۱. مدل ارائه برنامه‌های در جداول پیوست ۴ مطلوب نبوده و لازم است سنج‌های دقیق‌تری برای ارزیابی اعتبارات دستگاه‌ها تهیه شود.

۵. بررسی اعتبارات وزارت علوم و دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به آن و میانگین رشد ۳۵ درصدی این اعتبارات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ نسبت به مصوب سال ۱۴۰۲ حاکی از ناتوانی دانشگاه‌های دولتی کشور در تأمین هزینه‌های خود از جمله هزینه رفاهیات دانشجویی، پژوهشی و فرهنگی و ... است. همان‌طور که در سال ۱۴۰۲ این اتفاق افتاد و دولت به‌ناچار برای جبران کمبود اعتبارات آنها تخصیص بودجه را ۱۱۰ درصد و برای برخی از دانشگاه‌ها بالاتر از ۱۱۰ درصد انجام داد.

۶. بررسی ترکیب اعتبارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر مراکز آموزشی، پژوهشی و رفاهی وابسته به آن در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ نشان می‌دهد که وابستگی هزینه‌های دستگاه‌های فوق به اعتبارات عمومی نسبت به مصوب سال ۱۴۰۲ (که ۷۳ درصد برآورد شده بود)، ۴ درصد کاهش پیدا کرده است. اما در مقابل درآمد اختصاصی این بخش به میزان میانگین ۳ درصد رشد داشته است. این بدین معناست که رویکرد دولت، کاهش سهم اعتبارات عمومی در بودجه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و سوق دادن آنها به سمت درآمدهای اختصاصی است.

پیشنهاد‌های مرکز پژوهش‌ها

۱. انتقال ۲۰۰ میلیارد تومان از درآمد اختصاصی ردیف ۱۱۳۵۰۰ (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) و انتقال آن به ستون درآمد اختصاصی ۱۴۰۳ ردیف ۱۱۳۵۰۲ به نام صندوق رفاه دانشجویی با توافق وزارت علوم، تحقیقات و فناوری،
۲. تفکیک سهم (۴۰۰ میلیارد تومان) جهاد دانشگاهی از اعتبار ردیف «تعمیر و بازسازی فضاهای فیزیکی دانشگاه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و جهاد دانشگاهی» به شماره طبقه‌بندی (۵۵۰۰۶۸) و انتقال آن به ردیف ۱۱۳۶۲۰ ذیل جهاد دانشگاهی با توافق طرفین،
۳. اصلاح سنج‌های عملکردی دستگاه‌های سیاستگذار در جدول (۲-۷) متناسب با هدف‌گذاری جدول ۲۱ ماده (۹۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت و سایر احکام مندرج در فصل ۲۰، از جمله افزایش سهم آموزش‌های مهارتی و حرفه‌ای، حمایت از دانشجویان مستعد و ممتاز متقاضی تحصیل در رشته‌های اولویت‌دار کشور و ارتقا و بهبود علوم پایه و علوم انسانی،
۴. احیای ردیف متفرقه «طرح‌های نوآورانه جهاد دانشگاهی» به شماره طبقه‌بندی (۵۵۰۰۰۰-۶۵).

۱. مقدمه

لوايح بودجه ساليانه كه انتظار مي‌رود برش‌هاي يك‌ساله از برنامه‌هاي توسعه باشند ضمن اينكه نشان‌دهنده ميزان اهتمام دولت‌ها به‌اجراي برنامه‌هاي توسعه است، بازتاب‌دهنده سياست‌ها و اولويت‌هاي اصلي دولت براي هر سال است. با توجه به نقش فزاينده آموزش عالي، تحقيقات و فناوري در توسعه و پيشرفت جوامع، توجه به اين حوزه از اهميت مضاعفي برخوردار است. نظام آموزش عالي ايران داراي زيرنظام‌هاي مختلفي در دو بخش دولتي و غيردولتي است و اعتبارات آموزش عالي و تحقيقات کشور که در قوانين بودجه سالانه تعيين مي‌شوند غالباً به آموزش عالي دولتي اختصاص مي‌يابد. مکلف شدن دولت در اصل سي‌ام قانون اساسي به گسترش وسائل تحصيلات عالي به‌صورت رایگان، اهميت نقش دولت در اين حوزه را بيشتر مي‌کند. همچنين، انتظار اين است که اعتبارات مندرج در لايحه بودجه سال ۱۴۰۳ منطبق با اهداف کمی و کیفی قانون برنامه هفتم پیشرفت باشد. با توجه به اینکه لایحه بودجه سال ۱۴۰۳

دو بخش متفاوت شامل تبصره‌ها و اعتبارات و جداول کلان ارائه شده و بخش تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ قبلاً به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است؛ در این گزارش بخش اعتبارات و جداول کلان بررسی خواهد شد.

۲. جداول کلان و توصیف وضعیت موجود بودجه ۱۴۰۳ به تفکیک دستگاه‌ها

در جدول ۱ مجموع اعتبارات برخی دستگاه‌های اصلی حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری شامل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزش، پژوهشی و رفاهی وابسته به آن و معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور، جهاد دانشگاهی به تفکیک اعتبارات هزینه‌ای عمومی، تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و درآمدهای اختصاصی آمده است. اعتبارات آموزشی و تحقیقاتی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی وابسته به آن قابل احصا نبوده است؛^۱ همان‌طور که در جدول ۱ آمده است، مجموع اعتبارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزشی، پژوهشی و رفاهی وابسته به آن بدون احتساب اعتبارات ردیف‌های متفرقه انتقال‌نیافته مندرج در جدول ۹ لایحه بودجه ۱۴۰۳، حدود ۷۵ هزار میلیارد تومان (۷۵ همت) برآورد شده که نسبت به اعتبارات مصوب سال ۱۴۰۲ که بالغ بر ۵۵ هزار میلیارد تومان بوده، حدود ۳۵ درصد رشد داشته است (جدول ۱). در واقع سهم مجموع اعتبارات این دستگاه سیاستگذار و دستگاه‌های ذیل آن از مصارف بودجه عمومی دولت (۲۸,۳۷۱,۴۰۰ میلیارد ریال) در لایحه سال ۱۴۰۳ حدود ۲/۶۴ درصد است. همچنین، مجموع اعتبارات معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور حدود ۴ هزار و ۷۰۰ میلیارد تومان برآورد می‌شود که بالغ بر ۵۰ درصد نسبت به اعتبارات مصوب سال ۱۴۰۲ رشد داشته و سهم آن از مصارف بودجه عمومی دولت ۱۷ درصد است. مجموع اعتبارات جهاد دانشگاهی و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی وابسته به آن نیز با رشدی نزدیک به ۲۸ درصد از حدود ۱ هزار و ۴۴۲ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۲ به ۱ هزار و ۸۴۵ میلیارد تومان در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ رسید و سهم آن از مصارف بودجه عمومی دولت ۰/۷ درصد برآورد شده است. جزئیات اعتبارات این دستگاه‌ها در جدول ۱ قابل مشاهده است.^۲

بررسی اعتبارات برآورد شده جدول شماره ۹ لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ در حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری نشان می‌دهد، در مجموع مبلغی در حدود ۷۴۱۰ میلیارد تومان (به‌عنوان ردیف‌های متفرقه انتقال‌نیافته) در نظر گرفته شده است. همان‌گونه که در جدول فوق مشخص است، بخش قابل توجهی از این اعتبارات یعنی حدود ۷ هزار میلیارد تومان (حدود ۹۴٪) مربوط به تملک دارایی‌های طرح‌های پیشران دانش‌بنیان می‌باشد و حدود ۴۱۰ میلیارد تومان (حدود ۶٪) مربوط به اعتبارات هزینه‌ای است که برای تعدادی پژوهشگاه، پژوهشکده‌ها و دانشگاه شهید بهشتی در نظر گرفته شده است.

۱. به دلیل ضعف شفافیت در اعتبارات این دستگاه‌ها و به دلیل عدم ارائه پیوست ۴ لایحه و در نتیجه عدم تفکیک برنامه‌های خدمات آموزشی و پژوهشی از برنامه‌های سلامت و درمان، برآورد اعتبارات آموزشی و پژوهشی ممکن نبوده است.
 ۲. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳، برآورد اعتبارات امور آموزش و پژوهش، فصول مختلف آموزش و پژوهش به دلیل ارائه نشدن جداول مرتبط مانند جدول شماره ۶ ماده واحد ممکن نبوده است. بنابراین، نمی‌توان به درستی رویکرد دولت در این امور را تشخیص داد.

مقایسه نمودارهای ۱ و ۲ یافته بسیار مهمی را نشان می‌دهد. در این راستا، ترکیب اعتبارات وزارت علوم و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی وابسته به آن در لایه بودجه ۱۴۰۳ از این قرار است: سهم هزینه‌های عمومی ۷۰ درصد، تملک دارایی سرمایه‌ای ۹ درصد و سهم درآمدهای اختصاصی این بخش ۲۱ درصد می‌باشد. مقایسه این وضعیت با داده‌های قانون بودجه ۱۴۰۲، نشان از کاهش ۴ درصد سهم دولت در تأمین هزینه‌های عمومی و افزایش ۳ درصدی سهم درآمدهای اختصاصی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی است. به بیان ساده‌تر اینکه دولت از تکالیف خود در قبال تأمین اعتبارات دانشگاه‌ها کاسته و این مهم را به خود دانشگاه‌ها واگذار کرده است. البته لزوماً این رویکرد منفی نیست و سوق دادن دانشگاه به جذب درآمدهای اختصاصی^۱ امری مهم است، اما تأمین اعتبارات کافی برای دانشگاه‌ها به خصوص در شرایط تورمی موضوعی است که باید مورد توجه قرار گیرد.

۱. محل تأمین درآمدهای اختصاصی دستگاه‌های حوزه آموزش عالی متنوع است و از اجاره اماکن و ساختمان‌ها در زمان‌های بلااستفاده، شهریه، وقف و امور خیریه و درآمد حاصل از انجام قراردادهای پژوهشی و همچنین فروش دارایی‌های فکری مستخرج از فعالیت‌های متغیر است. در این اشکال مختلف درآمدی، وزن بیشتر باید به قراردادهای پژوهشی و فروش دارایی‌های فکری داده شود، موضوعی که در جدول ۲۱ ماده (۹۲) برنامه هفتم پیشرفت مورد تأکید قرار گرفته است.

جدول ۱. اعتبارات جدول ۷ دستگاه‌های اصلی آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

(میلیون ریال)

عنوان دستگاه اصلی اجرایی	هزینه‌های ۱۴۰۲ مصوب	هزینه‌های ۱۴۰۳	رشد	تملك ۱۴۰۲ مصوب	تملك ۱۴۰۳	رشد	اختصاصی ۱۴۰۲	اختصاصی ۱۴۰۳	رشد	مجموع ۱۴۰۲	مجموع ۱۴۰۳	رشد
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزشی، پژوهشی و رفاهی وابسته به آن	۴۱۰۲۴۱۸۳۰	۵۲۶۶۴۸۲۰۴	۲۸.۳۸	۴۵۳۲۸۴۹۹	۶۷۲۷۵۷۹۶	۴۸.۴۲	۱۰۰۲۹۶۴۱۱	۱۵۵۵۸۱۷۸۹۵	۵۵.۱۲	۵۵۵,۸۶۶,۷۴۰	۷۴۹,۵۱۱,۸۹۵	۳۴.۸۴
معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور و نهادهای وابسته	۳۶,۰۸۳,۵۶۲	۴۴,۳۵۸,۲۹۳	۲۲.۹۳	۱,۶۳۰,۹۵۹	۲,۱۷۲,۸۴۶	۳۳.۲۳	۲۳۲,۰۰۰	۳۳۲,۰۰۰	۴۳.۱۰	۳۷,۹۴۶,۵۲۱	۴۶,۸۶۳,۱۳۹	۵۰/۲۳
جهاد دانشگاهی	۱۳,۱۴۲,۱۷۶	۱۶,۹۰۴,۸۱۸	۲۸.۶۳	۱,۲۸۳,۷۶۷	۱,۵۵۳,۶۹۵	۲۱	۰	۰	-	۱۴,۴۲۵,۹۴۳	۱۸,۴۵۸,۵۱۳	۲۷.۹۵
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی	۲۹,۸۱۹,۷۰۸	۳۹,۳۳۰,۵۹۳	۳۱.۸۹	۳,۳۹۷,۲۵۰	۴,۹۷۰,۰۰۰	۴۶.۲۹	۲۸,۲۸۵,۰۰۰	۳۳,۰۳۰,۰۰۰	۱۶.۷۸	۶۱,۵۰۱,۹۵۸	۷۷,۳۳۰,۵۹۳	۲۵.۷۴

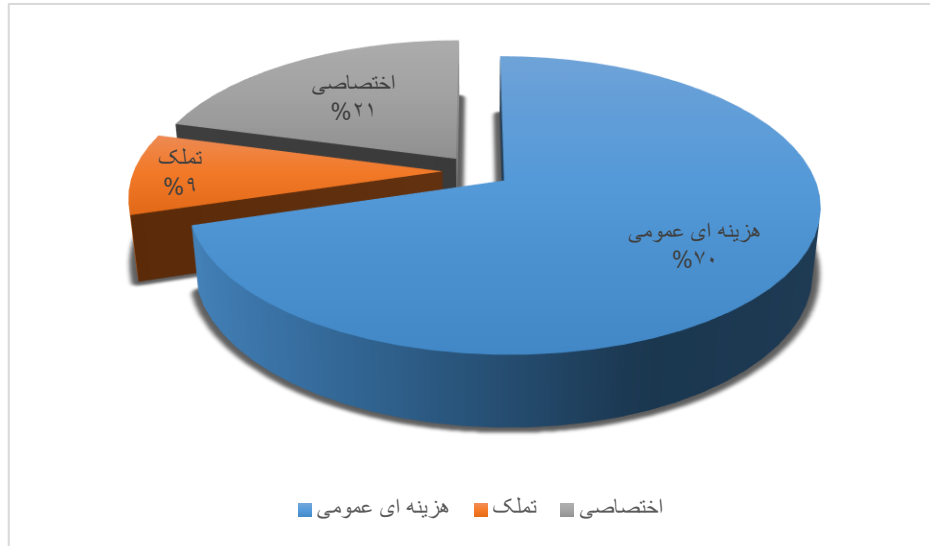
جدول ۲. برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه انتقال‌نیافته سال ۱۴۰۳

(میلیون ریال)

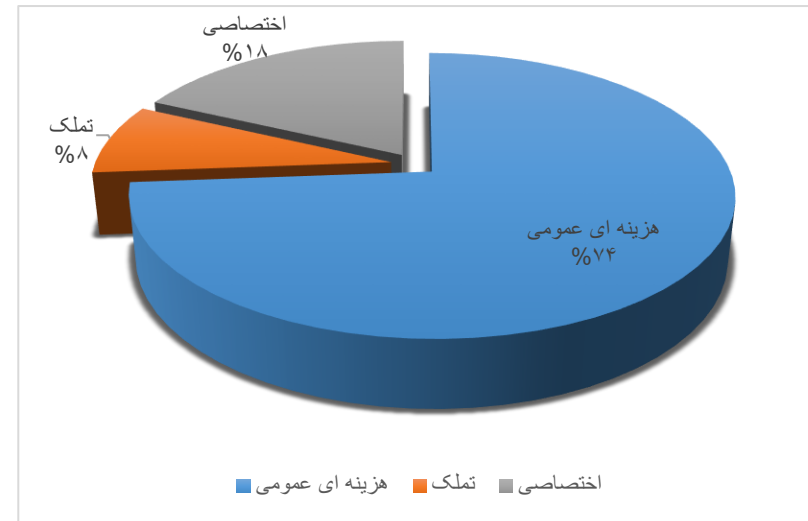
شماره طبقه‌بندی	عنوان ردیف	هزینه‌های	تملك دارایی	جمع
۵۳۰۰۷۳	ایجاد، توسعه و نگهداری زیرساخت‌ها و فضاهای عمومی، آموزشی و پژوهشی از محل عوارض ارزش‌افزوده دریافتی از شرکت‌های فناور مستقر در پارک‌های علم و فناوری (تبصره «۷» ماده (۳۹) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده)	.	۱۰۰۰	۱۰۰۰
۵۳۰۱۰۲	معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور - اجرای قانون جهش تولید دانش‌بنیان موضوع بند «ژ» تبصره «۶» - معادل پنجاه درصد (۵۰٪) آن صرف افزایش سرمایه صندوق نوآوری و شکوفایی شود.	۱۰۰۰	.	۱۰۰۰
۵۵۰۰۲۶	پژوهشگاه علوم شناختی	۵۲۸۰۰	.	۵۲۸۰۰
۵۵۰۱۱۰	جذب و به‌کارگیری استعداد‌های برتر و نخبه در دستگاه‌های اجرایی	۳۰۰۰۰۰۰	.	۳۰۰۰۰۰۰
۵۵	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - پژوهشکده علم و تحول راهبردی	۳۰۰۰۰۰	.	۳۰۰۰۰۰
۵۶	کمک به پژوهشکده سامانه‌های هوشمند صنعتی	۲۰۰۰۰۰	.	۲۰۰۰۰۰
۵۷	پژوهشکده انرژی دانشگاه صنعتی شریف - تکمیل زیرساخت مایع‌سازی گاز	۲۰۰۰۰۰	.	۲۰۰۰۰۰
۵۸	دانشگاه شهید بهشتی - کمک به مرکز میان‌رشته‌ای ان بیک (NBIC)	۳۵۰۰۰۰	.	۳۵۰۰۰۰
۷۵	طرح‌های پیشران دانش‌بنیان با اولویت حوزه‌های هوش مصنوعی، کوانتوم، میکروالکترونیک و ... (۵۰۰ میلیارد تومان سهم معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور، ۲۰۰۰ میلیارد تومان سهم وزارت صنعت معدن و تجارت)	.	۷۰۰۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰۰
	مجموع	۴۱۰۳۸۰۰	۷۰۰۰۱۰۰۰	۷۴۱۰۳۸۰۰

نمودار ۲. ترکیب اعتبارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر مراکز آموزشی، پژوهشی و رفاهی وابسته به آن در لایحه بودجه ۱۴۰۳

نمودار ۱. ترکیب اعتبارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر مراکز آموزشی، پژوهشی و رفاهی وابسته به آن در قانون بودجه ۱۴۰۲

۳. چالش‌ها و نقاط ضعف ردیف‌های بودجه ۱۴۰۳

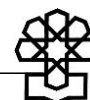
۱-۳. عدم رشد اعتبارات دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها متناسب با رشد هزینه‌ها

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود؛ میانگین رشد اعتبارات اصلی و سیاستگذار حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری حدود ۳۳ درصد بوده که از نرخ تورم حداقل ۷ درصد عقب است. میانگین رشد مجموع اعتبارات وزارت علوم و دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به آن در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳، نسبت به مصوب سال ۱۴۰۲ نزدیک به ۳۵ درصد بوده است. بنابراین این اعتبارات مانند سال تحصیلی ۱۴۰۲، کفاف هزینه‌های دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی را نخواهد داد. گفتنی است نرخ تورم سالانه در اسفند سال ۱۴۰۲، حدود ۴۱ درصد بوده است [۱]؛ این در شرایطی است که در سال ۱۴۰۲ نیز این دستگاه‌ها با مشکلات مالی زیادی به‌خصوص در تأمین رفاهیات دانشجویی، برنامه‌های فرهنگی و پژوهشی مواجه بودند؛ به‌طوری که با هدف جبران کمبود اعتبارات، تخصیص اعتبارات دانشگاه‌ها در سال ۱۴۰۲، حداقل ۱۱۰ درصد (۱۱۰٪) یعنی ۱۰ درصد بیشتر از اعتبارات مصوب بوده است تا تکافوی هزینه‌های این دستگاه‌ها را بدهد. علاوه بر این وزیر علوم با هدف تخصیص بیش از ۱۱۰ درصد اعتبارات برخی از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی با سران قوا مکاتبه کرده است.^۱ بنابراین، افزایش ۳۵ درصدی اعتبارات دستگاه‌های فوق اگر نسبت به عملکرد واقعی و تخصیص ۱۱۰ درصدی محاسبه شود؛ تنها ۲۵ درصد است.

رشد اعتبارات هزینه‌ای عمومی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ برای دستگاه‌های فوق، تنها ۲۸ درصد بوده و این اعتبارات از حدود ۴۹ هزار و ۴۳۸ میلیارد تومان در قانون سال ۱۴۰۲، به ۶۳ هزار و ۳۰ میلیارد تومان در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ رسیده است. اعتبارات هزینه‌ای عمومی حدود ۷۰ درصد از کل اعتبارات این حوزه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ را شامل می‌شود که نشان می‌دهد وابستگی هزینه‌های دستگاه‌های فوق به اعتبارات عمومی نسبت به مصوب سال ۱۴۰۲ که ۷۴ درصد برآورد شده، ۴ درصد کاهش پیدا کرده است. این بدین معناست که رویکرد دولت، کاهش سهم اعتبارات عمومی در بودجه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و سوق دادن آنها به سمت درآمدهای اختصاصی است. در همین راستا، بیشترین سهم درآمدهای اختصاصی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی از کل اعتبارات آنها ۳ درصد رشد داشته است. براساس منطبق درآمدهای اختصاصی (درآمد- هزینه) عمده درآمدهای اختصاصی صرف تجهیزات مصرفی، نیروی انسانی و تعهدات مندرج در قراردادهای می‌شود و عملاً دانشگاه‌ها از محل درآمد اختصاصی توان پوشش کامل سایر هزینه‌ها را ندارند. ضمن اینکه درآمد اختصاصی برخی از دانشگاه‌ها ارقام بسیار ناچیزی است.

هرچند ارزیابی اعتبارات اختصاص‌یافته به تغذیه دانشجویان وزارت علوم در جداول و ردیف‌های لایحه قابل تشخیص نیست، اما با استعلام از دفتر بودجه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نشان می‌دهد، برآورد این اعتبارات کمتر از هزینه‌های واقعی انجام شده است. در واقع در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳، حدود ۴۸۰۰ میلیارد تومان اعتبارات عمومی

۱. درخواست تخصیص بودجه بیش از ۱۱۰ درصدی دانشگاه‌ها طی نامه شماره ۹/۳۵۰۶۲۰ مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۱۵ وزیر علوم، تحقیقات و فناوری که در جلسه شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران قوا مورخ شنبه ۱۴۰۲/۱۲/۱۹ مطرح و به تأیید رئیس‌جمهور رسید.

برای این بخش در نظر گرفته شده است؛ درحالی که برآوردها از نیاز به بیش از ۱۰ هزار میلیارد تومان اعتبار در این بخش حکایت دارد.

۲-۳. ضعف در شفافیت اعتبارات و ابهام در سیاست‌ها، برنامه‌ها و اولویت‌های دولت و دستگاه‌های اجرایی وابسته به آن مبتنی بر تکالیف و وظایف قانونی

یکی از اصول مهم بودجه‌ریزی شفافیت است؛ به نحوی که امکان نظارت بر تخصیص و هزینه‌کرد اعتبارات از سوی دستگاه‌های نظارتی مجلس شورای اسلامی (دیوان محاسبات) فراهم شده باشد. در همین راستا، هرساله اعتبارات مندرج در لایحه بودجه در جدول ۶ ماده‌واحد به تفکیک امور و فصول مختلف گزارش می‌شد. همچنین، در پیوست ۴ که اساس ایجاد جدول ۶ بود، اعتبارات برحسب برنامه‌های مختلف دستگاه‌های اجرایی تفکیک و ارائه می‌شده است. اما، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳، جدول ۶ و پیوست ۴ نیامده است. حذف جدول شماره ۶ ماده‌واحد و پیوست ۴ دارای تبعات زیر است:

۱-۲-۳. درواقع اساس تخصیص منابع برحسب اصلی‌ترین وظایف هر دولت، جدول ۶ و پیوست ۴ است. بنابراین، با ارائه نشدن این جدول و پیوست ۴ توسط دولت، نظارت دقیق بر عملکرد دولت در انجام وظایف و تکالیف قانونی توسط مجلس شورای اسلامی (دیوان محاسبات کشور) غیرممکن خواهد بود. به این ترتیب نمی‌توان انجام تکالیف دولت و دستگاه‌های مرتبط با بخش‌های مهمی همچون آموزش عالی و تحقیقات را در لایحه بودجه رصد کرد و تصویب چنین لایحه‌ای همراه با ابهام خواهد بود.

۲-۲-۳. قوانین بودجه سالیانه عملاً باید برش‌های یک‌ساله از برنامه‌های توسعه باشند. واسطه اصلی بین قوانین بودجه سالیانه و قوانین برنامه‌های توسعه، همین جدول ۶ و پیوست ۴ است که امور، فصول، برنامه‌ها و فعالیت‌های مختلف دولت را مشخص و میزان اعتبارات آنها را واضح و مشخص می‌کند. حذف جدول و پیوست مذکور، انطباق قوانین بودجه سالیانه را با برنامه‌های توسعه غیرممکن می‌کند. بنابراین، نمی‌توان درخصوص تحقق اهداف مندرج در برنامه هفتم از جمله اهداف علمی و پژوهشی مانند تحقق اهداف کمی جدول ۲۱ ماده (۹۳) برنامه هفتم پیشرفت برآوردی داشت.

۳-۲-۳. عدم وجود پیوست ۴ موجب ابهام در برنامه‌ها و اعتبارات متناظر در دستگاه‌های مختلف مانند وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به آن می‌شود. به عنوان نمونه دانشگاه‌های علوم پزشکی وظیفه ارائه خدمات آموزشی و درمانی توأمان دارند و هرکدام از این برنامه‌ها دارای اعتبارات مجزاست. در این شرایط که سهم هرکدام از این برنامه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ مبهم است؛ از یک سو امکان نظارت دستگاه‌های نظارتی نظیر دیوان محاسبات از منظر تفریغ بودجه و مجلس شورای اسلامی از منظر عملکرد و تحقق اهداف ملی و قانونی از بین خواهد رفت.

علاوه بر مطالب فوق، هرساله اعتبارات پژوهشی از طریق محاسبه اعتبارات تحقیق و توسعه در امور و فصول ده گانه (جدول ۶) و همچنین محاسبه یک درصد هزینه پژوهشی دستگاه‌های اجرایی از جدول ۲ ماده‌واحد به دست می‌آید که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ فصول هفت‌گانه هزینه‌ای جدول ۲ حذف شده و امکان محاسبه اعتبارات فوق که مورد توجه قانون برنامه هفتم پیشرفت و سایر اسناد بالادستی است، ممکن نیست.

۳-۳. عدم انطباق کافی با برنامه هفتم توسعه

همان‌طور که پیشتر گفته شد؛ برنامه‌های توسعه زمانی به اهداف خود دست می‌یابند که برش‌های سالیانه از این برنامه‌ها در بودجه‌های سنواتی مورد توجه قرار گیرد. باین‌حال، برنامه هفتم پیشرفت که در مرحله رفع ایرادات شورای نگهبان است، در بودجه ۱۴۰۳ مورد کم‌توجهی قرار گرفته است. در این راستا، هیچ‌کدام از احکام برنامه هفتم در بخش اول قانون بودجه ۱۴۰۳ (تبصره‌ها) مورد توجه قرار نگرفته است و این مهم نیز در بخش دوم بودجه (ردیف‌ها) نیز تا حدودی غفلت شده است. به‌عنوان مثال با وجود تأکید برنامه هفتم پیشرفت بر افزایش ۲ درصدی اعتبار تحقیق و توسعه دولتی موضوع ماده (۹۳) برنامه هفتم پیشرفت، ردیف مربوط به یک درصد (۱٪) هزینه پژوهشی دستگاه‌های اجرایی در بخش اول و دوم لایحه بودجه ۱۴۰۳ حذف شده است. همچنین با بررسی جدول (۲-۷) بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۳ با عنوان سنجه خروجی‌های اصلی دستگاه‌های سیاستگذار، می‌توان دریافت که از اموری همچون نسبت شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان حوزه صنایع فرهنگی، صنایع خلاق، علوم انسانی و اجتماعی به کل شرکت‌های دانش‌بنیان، سهم آموزش‌های مهارتی و حرفه‌ای (جدول ۲۱ ماده (۹۳))، حمایت از دانشجویان مستعد و ممتاز متقاضی تحصیل در رشته‌های اولویت‌دار کشور (بند «ب» ماده (۹۶)) و ارتقا و بهبود علوم پایه و علوم انسانی (تبصره «۲» ماده (۹۷)) غفلت شده است.

علاوه بر این، برخی از تکالیف در برنامه هفتم پیشرفت برعهده همه دستگاه‌های متولی آموزش عالی، تحقیقات و فناوری است، اما در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ از ارائه این سنجه‌ها برای برخی از دستگاه‌های اصلی این حوزه چشم‌پوشی شده است. برای مثال جذب دانشجوی بین‌المللی که در جدول ۲۱ ماده (۹۳) قانون هدف‌گذاری شده است، در جدول (۷-۲) لایحه بودجه ۱۴۰۳ در ذیل سنجه عملکردی وزارت علوم مورد توجه قرار گرفته شده، اما این مهم در جدول مربوط به سنجه‌های وزارت بهداشت ذکر نشده است. (ارزیابی دقیق میزان انطباق بودجه ۱۴۰۳ با برنامه هفتم پیشرفت به پیوست گزارش آمده است).

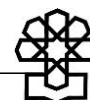
۳-۴. حذف برخی از ردیف‌های مهم از جداول متفرقه

در قوانین بودجه سالیانه اعتباری با عنوان «طرح‌های نوآورانه جهاد دانشگاهی» در ردیف‌های متفرقه (جدول ۹) به این امور اختصاص داده می‌شد، اما این مهم در بودجه ۱۴۰۳ حذف شده است. این موضوع در کنار ایجاد چالش برای مجموعه جهاد دانشگاهی جهت ادامه طرح‌های شروع شده از سال‌های قبل، در کل سهم پژوهش و فناوری از بودجه عمومی دولت و همچنین از تولید ناخالص داخلی به‌رغم تأکید برنامه هفتم پیشرفت، با کاهش مواجه خواهد شد.

۳-۵. عدم تفکیک اعتبار مربوط به «تعمیر و بازسازی فضاهای فیزیکی دانشگاه‌های وزارت علوم، تحقیقات

و فناوری و جهاد دانشگاهی» بین دو دستگاه اصلی

در قانون بودجه ۱۴۰۲، ذیل جدول ۹ (برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه) ردیف ۶۸-۵۵۰۰۰۰ اعتباری با عنوان «تعمیر و بازسازی فضاهای فیزیکی دانشگاه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و جهاد دانشگاهی» با اعتبار ۱۵۰۰ میلیارد

تومان درج شده بود. در جدول بودجه ۱۴۰۳ این مهم با اعتباری مشابه سال گذشته به جدول ۷ و ذیل اعتبارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری منتقل شده است، این درحالی است که هر دو دستگاه اصلی ردیف‌های جداگانه‌ای دارند. به‌هرحال این موضوع می‌تواند تخصیص اعتبار را با چالش مواجه کند.

۳-۶. حذف ردیف مربوط به «برنامه توانمندسازی دانشجویان» و ابهام در نحوه تأمین و پرداخت شهریه دانشجویان شاهد و ایثارگر

براساس ماده (۶۶) قانون جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران مصوب ۱۳۹۱ بنیاد شهید و امور ایثارگران موظف است نسبت به تأمین و پرداخت صد درصد (۱۰۰٪) هزینه شهریه کلیه دانشجویان شاهد (همسر و فرزندان شهدا)، جانبازان بیست‌وپنج درصد (۲۵٪) و بالاتر و همسر و فرزندان آنها و آزادگان و همسر و فرزندان آنان اقدام کند. بر همین اساس هرساله ردیف اعتباری باعنوان «برنامه توانمندسازی دانشجویان» ذیل اعتبارات بنیاد شهید و امور ایثارگران به این موضوع اختصاص می‌یافت. اما بررسی جداول بودجه ۱۴۰۳ نشان می‌دهد، چنین ردیفی از جداول بودجه حذف شده است. همچنین در جداول (۲-۷) که به سنج‌های عملکرد خروجی دستگاه‌های اصلی اشاره دارد، در رابطه با این موضوع سنج‌ای برای ارزیابی عملکرد بنیاد شهید و امور ایثارگران در نظر گرفته نشده است. بنابراین دو نکته در اینجا مبهم است: اول اینکه اعتبارات مورد نیاز برای تأمین و پرداخت شهریه دانشجویان فوق‌الذکر ذیل چه دستگاهی قرار گرفته و چگونه پرداخت خواهد شد و دوم اینکه با توجه به وجود قانون در این خصوص (ماده ۶۶) قانون جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران) آیا حمایت از دانشجویان این قشر نمی‌تواند به‌عنوان سنج عملکرد این بنیاد قلمداد شود که بر این اساس نیز بتوان بر عملکرد آن نظارت داشت.

۳-۷. کاهش هزینه امور پژوهشی «شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت» و مشخص نبودن نحوه هزینه‌کرد این اعتبارات

هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت در قانون بودجه ۱۴۰۲، بیش از هزار میلیارد تومان (۱۰۸۱ میلیارد تومان) پیش‌بینی شده بود. در لایحه ۱۴۰۳ با وجود افزایش هفده درصدی (۱۷٪) بودجه این شرکت‌ها، هزینه امور پژوهشی آنها بیست‌وسه درصد (۲۳٪) کاهش نسبت به مصوب سال ۱۴۰۲ داشته و به ۸۲۹ میلیارد تومان رسیده است^۱ که اگر این هزینه‌ها متناسب با رشد سایر اعتبارات این دستگاه‌ها رشد می‌کرد به بالغ بر ۱ هزار و ۲۶۴ میلیارد تومان می‌رسید.

ازسوی دیگر، بررسی بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۳ نشان می‌دهد حکم مربوط به هزینه‌کرد شصت درصد (۶۰٪) از هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت از طریق صندوق شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری (بند «د» تبصره «۹» قانون بودجه سال ۱۴۰۲) حذف شده است. این بدین معناست که سازوکار طراحی شده، از بین رفته و مشخص نیست شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت،

۱. این کاهش با وجود تأکید بند «د» تبصره «۹» قانون بودجه ۱۴۰۲ در رابطه با ممنوعیت کاهش اعتبارات هزینه امور پژوهشی شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و افزایش سالیانه این اعتبارات متناسب با رشد اعتبارات این دستگاه‌ها، انجام شده است.

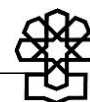
بودجه مربوط به هزینه امور پژوهشی خود را طی چه سازوکار تعریف شده‌ای در ارتباط با دانشگاهها به مصرف خواهند رساند. این درحالی است که دولت با تأسیس صندوق شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری (عتف) و تعریف سازوکارهایی همچون سامانه نظام ایده‌ها و نیازها (نان)، سعی در بهینه‌سازی هزینه‌کرد اعتبارات دستگاهها از یک‌سو و تقاضامحور کردن پژوهش‌های دانشگاهی از سوی دیگر داشت که با حذف موضوع بند «د» تبصره «۹» قانون بودجه ۱۴۰۲ و همچنین کاهش اعتبار مربوط به هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت در جداول لایحه بودجه ۱۴۰۳، تحقق این مهم را با چالش‌ها و ابهاماتی مواجه ساخته است.

۸-۳. ضعف در برآورد صحیح درآمدهای اختصاصی

درآمد اختصاصی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی پاسخگوی برخی از چالش‌ها نیازهای آنها است. این اعتبار که عمدتاً با تلاش و برنامه‌ریزی دانشگاه‌ها به دست می‌آید، لازم است به صورت واقعی در جداول بودجه پیش‌بینی شود. هرچند دستگاه‌های ذیل وزارت علوم می‌توانند با استفاده از ظرفیت ردیف ۱۶۰۱۰۵ جدول (۵) با عنوان مازاد درآمدهای اختصاصی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پس از ابلاغ بودجه جهت افزایش سقف درآمد اختصاصی با سازمان برنامه توافق‌نامه مبادله کنند. اما درآمد اختصاصی برخی از مجموعه‌ها در لایحه بودجه به صورت واقعی پیش‌بینی نمی‌شود و گاه نسبت به عملکرد سال گذشته آن، کم‌تر برآورد می‌شود. به عنوان مثال با وجود اینکه درآمد اختصاصی برخی از ردیف‌ها تا ۵ برابر برآورد شده است، اما درآمد اختصاصی صندوق رفاه دانشجویی وزارت علوم که در بودجه سال ۱۴۰۲، ۶۵۰ میلیارد تومان پیش‌بینی شده بود، در بودجه ۱۴۰۳ حدود ۹ درصد کاهش داشته و به مبلغ ۵۹۰ میلیارد تومان رسیده است. گفتنی است که عملکرد صندوق رفاه در این ردیف در سال ۱۴۰۲ حدود ۷۳۰ میلیارد تومان بوده است.

۹-۳. افزایش هزینه حقوق و دستمزد از محل افزایش حقوق نیروهای شرکتی

میزان افزایش حقوق اعضای هیئت علمی و کارکنان دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی برای سال ۱۴۰۳ بیست درصد (۲۰٪) تعیین شده است، اما شورای عالی کار افزایش حقوق کارگران را برای این سال، ۳۵/۳ درصد در نظر گرفته است. این عدم تقارن در افزایش حقوق موجب کسری اعتبار به خصوص از ناحیه نیروهای شرکتی شده است. به عبارت دیگر دولت در تخصیص اعتبارات دانشگاه‌ها مبنا را بر افزایش ۲۰ درصدی قرار داده است و به موضوع افزایش ۳۵ درصدی ۱۳ هزار نیرو شرکتی وزارت علوم و دانشگاه‌های زیرمجموعه آن کم توجه بوده است. با این حساب به گزارش دفتر بودجه وزارت علوم، اعتبارات مورد نیاز برای پرداخت حقوق نیروهای شرکتی بالغ بر ۱ هزار و ۷۰۰ میلیارد تومان برآورد می‌شود، که در واقع تامین نشده است. بدون در نظر گرفته شدن این میزان رشد برخی از دستگاه‌ها در عمل با کسری بودجه مواجه خواهند شد. برای مثال دانشگاه صنعتی اصفهان دارای ۵۰۰ نیروی شرکتی است و فقط در زمینه پرداخت حقوق و دستمزد با ۲۵ میلیارد تومان کسری مواجه خواهد شد.

۱۰-۳. ضعف مدل بودجه‌ریزی در برآورد اعتبارات حوزه آموزش عالی

به‌نظر می‌رسد تعیین اعتبارات دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی از مدل بهینه و صحیحی پیروی نمی‌کند و سازمان برنامه با توجه به برخی شاخص‌های کمی مانند تعداد دانشجو، تعداد کارکنان و اعضای هیئت علمی یا برخی شاخص‌های جزئی‌تر دیگر هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر را به‌صورت ناقص برآورد می‌کنند و مبتنی بر آن اعتبارات مؤسسات فوق را پیش‌بینی می‌کنند. کسری اعتبارات این دستگاه‌ها در سال ۱۴۰۲ و پیش‌بینی کسری بیشتر در سال ۱۴۰۳ شاهدهی بر این مدعی است. به‌عنوان مثال سایر مواردی که برای پیش‌بینی اعتبارات دستگاه‌های فوق باید مدنظر باشد فاصله آنها با مراکز شهری و هزینه‌های حمل‌ونقل، اراضی تحت پوشش دانشگاه مثل اراضی باغی و جنگلی، آتش‌نشانی، مراکز بهداشت، زیرساخت‌های تربیت‌بدنی و ... است که گاهاً هزینه‌های قابل‌توجهی را به دانشگاه‌ها تحمیل می‌کند.

۴. جمع‌بندی و پیشنهاد

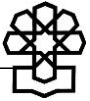
میزان رشد میانگین ۳۵ درصدی اعتبارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به آن نسبت به مصوب سال ۱۴۰۲ با فرض تخصیص صد درصدی به‌دلیل عقب‌ماندگی این رشد نسبت به تورم بالای ۴۰ درصد کفاف هزینه‌های دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی را نخواهد داد و ممکن است این دستگاه‌ها حتی در تأمین هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر نظیر حقوق و دستمزد اعضای هیئت علمی و کارکنان و حتی تغذیه دانشجویان خود نیز با مشکل مواجه شوند. باید توجه داشت در سال ۱۴۰۲ تخصیص اعتبارات دستگاه‌های فوق‌الذکر بیش از ۱۱۰ درصد بوده که با این حساب رشد واقعی اعتبارات این بخش در لایحه بودجه نسبت به مصوب سال ۱۴۰۲ حداکثر ۲۵ درصد است. علاوه بر این، لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ ناقص ارائه شده و فاقد جداول مرتبط با امور، فصول، برنامه‌ها و فعالیت‌های دستگاه‌های مختلف یعنی جدول ۶ در بخش جداول کلان و پیوست ۴ بوده که از این منظر ضمن ابهام در اعتبارات برنامه‌های مختلف دستگاه‌های اجرایی، امکان نظارت بر نحوه هزینه‌کرد اعتبارات از یک‌سو و انطباق برنامه‌های دولت و وظایف دستگاه‌های اجرایی با قوانین موضوعه از جمله برنامه هفتم پیشرفت را ازسویی دیگر با مشکل مواجه می‌کند. باین‌حال، بررسی جدول (۲-۷) بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۳ با‌عنوان سنجه خروجی‌های اصلی دستگاه‌های سیاستگذار می‌توان دریافت که از اهداف مندرج در برنامه هفتم توسعه همچون نسبت شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان حوزه صنایع فرهنگی، صنایع خلاق، علوم انسانی و اجتماعی به‌کل شرکت‌های دانش‌بنیان، سهم آموزش‌های مهارتی و حرفه‌ای (جدول ۲۱ ماده (۹۳))، حمایت از دانشجویان مستعد و ممتاز متقاضی تحصیل در رشته‌های اولویت‌دار کشور (بند «ب» ماده (۹۶)) و ارتقا و بهبود علوم پایه و علوم انسانی (تبصره «۲» ماده (۹۷)) غفلت شده است.

علاوه بر این، به‌دلیل حذف جدول ۶ و پیوست ۴ در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳، تشخیص سیاست‌ها و اولویت‌های دولت در سال جاری برای دستگاه‌های سیاستگذار نظیر مجلس شورای اسلامی با مشکل مواجه شده است. این لایحه در برآورد درآمدهای اختصاصی دستگاه‌های حوزه آموزش عالی و تحقیقات و هزینه‌های واقعی دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی دارای ضعف است و به‌نظر می‌رسد مدل بودجه‌ریزی دولت در این حوزه کارآمد نیست و نمی‌تواند بسیاری از هزینه‌های تحمیل شده به این مؤسسات را پوشش دهد.

به‌طور کلی توجه نکردن به برنامه هفتم پیشرفت در تدوین لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ و ضعف برآورد صحیح اعتبارات دستگاه‌های مختلف حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری نمی‌تواند نویددهنده اجرای برنامه هفتم در سال ۱۴۰۳ باشد و به‌دلیل عدم پیش‌بینی واقعی اعتبارات دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی، درخواست تخصیص ۱۱۰ درصدی و بالاتر توسط دستگاه‌های اجرایی فوق قابل انتظار است. در ادامه پیشنهادات گزارش ارائه شده است:

۱. انتقال ۲۰۰ میلیارد تومان از درآمد اختصاصی ردیف ۱۱۳۵۰۰ (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) و انتقال آن به ستون درآمد اختصاصی ۱۴۰۳ ردیف ۱۱۳۵۰۲ به نام صندوق رفاه دانشجویی با توافق وزارت علوم، تحقیقات و فناوری،
 ۲. تفکیک سهم (۴۰۰ میلیارد تومان) جهاد دانشگاهی از اعتبار ردیف «تعمیر و بازسازی فضاهای فیزیکی دانشگاه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و جهاد دانشگاهی» به شماره طبقه‌بندی (۵۵۰۰۶۸) و انتقال آن به ردیف ۱۱۳۶۲۰ ذیل جهاد دانشگاهی با توافق طرفین،

۳. اصلاح سنجه‌های عملکردی دستگاه‌های سیاستگذار در جدول (۲-۷) متناسب با هدف‌گذاری جدول ۲۱ ماده (۹۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت و سایر احکام مندرج در فصل ۲۰، از جمله افزایش سهم آموزش‌های مهارتی و حرفه‌ای، حمایت از دانشجویان مستعد و ممتاز متقاضی تحصیل در رشته‌های اولویت‌دار کشور و ارتقا و بهبود علوم پایه و علوم انسانی،
 ۴. احیای ردیف متفرقه «طرح‌های نوآورانه جهاد دانشگاهی» به شماره طبقه‌بندی (۵۵۰۰۰۰-۶۵).

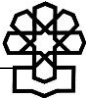

جدول پیوست. مقایسه اهداف و سنجه‌های عملکردی برنامه هفتم پیشرفت با سنجه‌های عملکردی دستگاه‌های سیاستگذار حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در بودجه ۱۴۰۳

راهنمای جدول: ۱. تأمین شده / ۲. تأمین نشده / ۳. انطباق کافی ندارد

ردیف	ماده / تبصره / بند	سنجه عملکردی برنامه هفتم پیشرفت	دستگاه متولی اجرا	سنجه عملکرد خروجی‌های اصلی دستگاه‌های سیاستگذار در بودجه ۱۴۰۳ (جدول ۲-۷)			ملاحظات
				وزارت علوم، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور	جهاد دانشگاهی	
۱		ارتقای رتبه جهانی ایران از نظر کمیّت تولید علم به‌استناد پایگاه‌های معتبر بین‌المللی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۳	-	-	براساس داده‌های منتشر شده درگاه سایمگو در سال ۲۰۲۳ ایران با انتشار ۷۳۵۴۵ مقاله علمی نمایه شده حائز با یک رتبه تنزل نسبت به سال ۲۰۲۲ در جایگاه ۱۶ قرار گرفته است. لذا افت تعداد مقالات بین‌المللی در سال‌های آتی با توجه به کم‌توجهی دستگاه‌های متولی به امر پژوهش و نیز عدم تأمین هزینه‌های ضروری در این بخش، مورد انتظار است.
۲		ارتقای رتبه کشور در جهان از لحاظ تعداد اختراعات ثبت شده خارجی	کلیه دستگاه‌های متولی امور پژوهش و فناوری	۲	۱	۲	تعداد کل اختراعات ثبت شده داخلی و خارجی ایرانیان در سال ۲۰۲۱ بالغ بر ۲۷۰۰ مورد بود که از این تعداد ۱۴۰ مورد از آنها در خارج به ثبت رسیده است. اما ثبت اختراع بین‌المللی بسته به سطح پیچیدگی فناوری آن با هزینه‌هایی همراه است، که بخش مهم آن پرداخت هزینه حق وکالت است که بین ۵ هزار تا ۱۶ هزار دلار متغیر است. به‌طور مشخص این وظیفه در اختیار کانون پتنت است، اما دیگر دستگاه‌ها نیز ممانعت برای ثبت اختراع بین‌المللی ندارند. معاونت علمی و فناوری برای سال ۱۴۰۳ پیش‌بینی کرده است که ۳۵ ثبت اختراع بین‌المللی به انجام برساند که به‌نظر برای رسیدن به جایگاه ۵۰ در پایگاه‌های بین‌المللی، نیازمند عزم جدی‌تر از سوی همه دستگاه‌هاست.
۳	جدول ماده ۲۱ (۹۳)	افزایش سهم محصولات با فناوری متوسط به بالا از تولید ناخالص داخلی	کلیه دستگاه‌های متولی امور پژوهش و فناوری	۱	۱	۳	این مهم که نتیجه سرمایه‌گذاری و نتایج فعالیت‌های علمی محققان و فناوران است، هرچند با اهداف و وظایف معاونت علمی و فناوری انطباق بیشتری دارد، اما به‌صورت موازی اکثر دستگاه‌های متولی امور پژوهش و فناوری در آن نقش دارند.
۴		ارتقای رتبه کشور در شاخص جهانی نوآوری	کلیه دستگاه‌های متولی امور پژوهش و فناوری	۳	۳	۳	دستیابی به رتبه ۴۲ شاخص جهانی نوآوری در پایان برنامه هفتم، نتیجه سرمایه‌گذاری و نتایج فعالیت‌های علمی محققان و فناوران است. هرچند دستگاه‌های متولی در سنجه‌های خود اقداماتی برای توسعه پژوهش و فناوری در نظر گرفته‌اند، اما با توجه به سهم بالای هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر به‌نظر می‌رسد این میزان سرمایه‌گذاری برای دستیابی به رتبه امکان‌پذیر نیست.
۵		استقرار نظام آموزشی برنامه‌محوری در سطح دانشگاه‌های معین و تخصصی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	-	-	این سنجه نیازمند مبادله توافق‌نامه بین دانشگاه‌ها و وزارت علوم و بهداشت است که در این مرحله امکان سنجش آن وجود ندارد و در ارزیابی عملکرد دستگاه‌ها در پایان سال می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.
۶		افزایش سهم آموزش‌های مهارتی و حرفه‌ای در کلیه زیرنظام‌های	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۲	-	-	هرچند وزارت بهداشت به‌دلیل ماهیت بالینی اکثریت رشته‌ها، به‌طور سنتی مهارت‌های کافی را به فراگیران منتقل می‌کند، اما در بودجه ۱۴۰۳ و ذیل سنجه‌های عملکردی به موضوع آموزش‌های مهارتی توجه نشده است.

ردیف	ماده / تبصره / بند	سنجه عملکردی برنامه هفتم پیشرفت	دستگاه متولی اجرا	سنجه عملکرد خروجی‌های اصلی دستگاه‌های سیاستگذار در بودجه ۱۴۰۳ (جدول ۲-۷)			ملاحظات
				وزارت علوم، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور	جهاد دانشگاهی	
		آموزش عالی و کلیه مقاطع براساس نیازهای جامعه					
۷		افزایش شمار دانشجویان خارجی (حضور و الکترونیکی)	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱	۲	-	جذب دانشجوی بین‌المللی در کنار صرف هزینه، می‌تواند برای دانشگاه‌ها درآمدزایی قابل توجهی داشته باشد. وزارت علوم برای سال ۱۴۰۳ پیش‌بینی کرده است که ۱۵۵ هزار نفر دانشجوی خارجی جذب کند. با توجه به هدف‌گذاری ۳۲۰ هزار نفری برنامه هفتم پیشرفت، پیش‌بینی وزارت علوم برای جذب ۱۵۵ هزار نفر دانشجوی خارجی در صورت تحقق مثبت ارزیابی می‌شود.
۸		افزایش سرانه سالانه مقالات نمایه شده در پایگاه‌های استنادی بین‌المللی به هیئت علمی دولتی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱	۲	-	تحقق این سنجه نیازمند فراهم‌سازی تجهیزات و زیرساخت‌های آزمایشگاهی و پرداخت هزینه چاپ مقالات است.
۹		افزایش تعداد نشریات ایرانی نمایه شده دارای چارک (کیو)	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۳	۳	-	تحقق این سنجه نیز نیازمند صرف هزینه جهت نمایه‌سازی، عضویت هیئت تحریریه بین‌المللی است.
۱۰		افزایش نسبت تعداد مقالات مشترک با محققان خارجی از کل مقالات ایرانی نمایه شده در یکی از پایگاه‌های علمی	معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور/ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۳	۲	-	تحقق این سنجه نیز نیازمند صرف هزینه جهت انجام فعالیت‌های پژوهشی و چاپ مقاله است. هرچند بخشی از این هزینه‌ها از محل بودجه پژوهشی دانشگاه‌ها قابل پوشش است، اما با توجه به سهم بالای هزینه‌های غیرقابل اجتناب مانند حقوق و دستمزد و امور رفاهی، لازم است ردیف اعتباری مستقلی برای این موضوع در نظر گرفته می‌شود.
۱۱		افزایش تعداد دانشگاه‌های ایرانی قرار گرفته در یکی از نظام‌های رتبه‌بندی معتبر بین‌المللی با رتبه زیر ۵۰۰	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۳	۲	-	ارتقای دانشگاه در رتبه‌بندی‌های بین‌المللی مستلزم ارتقای کیفیت و دستیابی به مرجعیت علمی است و این مهم نیازمند سرمایه‌گذاری کافی در امور آموزشی، پژوهشی و رفاهی است.
۱۲		افزایش تعداد مقالات خارجی نمایه شده در مؤسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱	-	-	هرچند در سنجه‌های عملکردی جدول ۲-۷ ذیل وزارت علوم به این هدف توجهی نشده است، اما در ردیف ۱۱۳۵۸۰ ذیل جدول ۷ برای مؤسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام اعتباری پیش‌بینی شده است.
۱۳		افزایش سهم پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تقاضامحور و نیازمحور از کل پایان‌نامه‌ها و رساله‌های	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت،	۱	۱	۱	با توجه به وضعیت نامناسب پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تقاضامحور (حدود ۲ درصد از پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها (پارساها) تقاضامحور هستند)، اقدام وزارتین علوم و بهداشت و جهاد دانشگاهی در این زمینه مثبت ارزیابی می‌شود.

ردیف	ماده / تبصره / بند	سنجه عملکردی برنامه هفتم پیشرفت	دستگاه متولی اجرا	سنجه عملکرد خروجی‌های اصلی دستگاه‌های سیاستگذار در بودجه ۱۴۰۳ (جدول ۲-۷)			ملاحظات
				وزارت علوم، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور	جهاد دانشگاهی	
		انجام شده در گروه علوم انسانی و غیرعلوم انسانی	درمان و آموزش پزشکی و جهاد دانشگاهی				
۱۴		افزایش سهم اختراعات تجاری‌سازی شده از کل اختراعات ثبت شده	کلیه دستگاه‌های متولی امور پژوهش و فناوری	۲	۳	۳	در ذیل سنجه‌های عملکردی وزارتین این موضوع به صورت مشخص مورد توجه قرار نگرفته، اما در سنجه‌های معاونت علمی و جهاد دانشگاهی به شکلی این مهم پوشش داده شده است.
۱۵		افزایش سالانه درآمد قراردادهای پژوهشی دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها نسبت به سال پایه ۱۴۰۲	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱	-	-	در سنجه‌های عملکردی وزارت علوم این موضوع منعکس نشده است، اما با بررسی درآمدهای اختصاصی دانشگاه‌ها در جدول ۷ این لایحه و مقایسه میزان رشد آنها با هزینه عمومی، شواهد حاکی از آن است که درآمدهای اختصاصی بیش از ۵۰ درصد رشد داشته، در صورتی که هزینه عمومی دانشگاه حدود ۳۰ درصد داشته است. این وضعیت نشان می‌دهد که تمرکز بر درآمدهای دانشگاه‌ها به خصوص از محل قراردادهای پژوهشی افزایش قابل توجهی داشته است.
۱۶		افزایش نسبت اعتبارات پژوهش و فناوری بخش دولتی به تولید ناخالص داخلی	دولت (سازمان برنامه و بودجه) و کلیه دستگاه‌های متولی امور پژوهش و فناوری	۳	۳	۳	نسبت اعتبارات پژوهش و فناوری در برنامه هفتم پیشرفت ۲ درصد هدف‌گذاری شده است. در گام نخست، سازمان برنامه و بودجه باید نسبت به تعهدات خود ناظر به اختصاص اعتبار پژوهشی به دانشگاه‌ها و مجموعه‌های علم و فناوری کشور عمل کند و در گام بعد نیز دستگاه‌های اجرایی باید سهم پژوهش و فناوری را در هزینه‌کردهای خود افزایش دهند. اما شواهد لایحه بودجه ۱۴۰۳ از جمله حذف برخی از ردیف‌های پژوهش و فناوری، کاهش هزینه امور پژوهشی شرکت و بانک‌ها (پیوست ۳) و حذف تبصره مربوط به هزینه‌کرد یک درصد دستگاه‌های اجرایی در پژوهش و فناوری (بند «ج» تبصره «۹» قانون بودجه ۱۴۰۲) نشان از کم‌توجهی به این بخش دارد.
۱۷		افزایش نسبت شرکت‌های و مؤسسات دانش‌بنیان حوزه صنایع فرهنگی، صنایع خلاق، علوم انسانی و اجتماعی به کل شرکت‌های دانش‌بنیان	معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور	-	۳	-	شرکت‌های دانش‌بنیان توسط بخش خصوصی ایجاد می‌شوند و دولت اعتباراتی در قالب تسهیلات به آنها پرداخت می‌کند. تعداد کل شرکت‌های دانش‌بنیان تاکنون (۱۴۰۳/۰۱/۲۸)، ۹۷۹۴ مورد است که از این تعداد ۶۴ مورد یعنی نزدیک به حدود نیم درصد به حوزه علوم انسانی و اجتماعی و فرهنگی اختصاص دارد. در بودجه ۱۴۰۳ افزایش تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان و صنایع خلاق ذیل سنجه‌های عملکردی معاونت علمی و فناوری آمده است، اما مشخص نیست که چه تعداد مربوط به صنایع خلاق است.
۱۸		افزایش سرمایه صندوق نوآوری و شکوفایی نسبت به سال پایه ۱۴۰۲	معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور	-	۱	-	با وجود اینکه در سنجه‌های عملکردی معاونت علمی بحث افزایش سرمایه صندوق ذکر نشده است، اما در ردیف ۵۵۰۰۵۵ جدول ۷-۱ همچنین در ردیف ۵۳۰۱۰۲ جدول ۹ مبالغی برای افزایش سرمایه صندوق دیده شده است.
۱۹		افزایش تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان	معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور	-	۱	۱	در برنامه هفتم پیشرفت تعداد کل شرکت‌های دانش‌بنیان حدود ۳۰۰۰۰ شرکت در نظر گرفته شده است که در بودجه ۱۴۰۳ این سنجه مورد توجه قرار گرفته است. گفتنی است که تعداد کل شرکت‌های دانش‌بنیان

ردیف	ماده / تبصره / بند	سنجه عملکردی برنامه هفتم پیشرفت	دستگاه متولی اجرا	سنجه عملکرد خروجی‌های اصلی دستگاه‌های سیاستگذار در بودجه ۱۴۰۳ (جدول ۲-۷)			ملاحظات
				وزارت علوم، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	معاونت علمی و فناوری رییس‌جمهور	جهاد دانشگاهی	
							تاکون (۱۴۰۳/۰۱/۲۸)، ۹۷۹۴ مورد است. معاونت علمی و فناوری ۲۵۰۰ شرکت و جهاد دانشگاهی نیز ۵۵ مورد را هدف‌گذاری کرده است؛ که به‌نظر برای یک سال مالی، امکان‌پذیر باشد.
۲۰		ارتقای جایگاه کشور در صادرات محصولات با فناوری متوسط به بالا (های. تک) در منطقه	کلیه دستگاه‌های متولی امور پژوهش و فناوری	۳	۱	۲	به گزارش سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (یونیدو) بیش از ۵۴ درصد از صادرات صنعتی ایران را محصولات خام و نیمه‌خام تشکیل می‌دهند و حدود ۳۳ از صادرات ایران را محصولات با فناوری متوسط و پیشرفته شامل می‌شود. در این میان فقط نیم درصد (۰.۵) از صادرات صنعتی ایران را صادرات محصولات با فناوری پیشرفته تشکیل می‌دهد. در مجموع ایران در این شاخص در جایگاه ۵۹ از میان ۱۵۴ کشور قرار دارد و کشورهایی مانند ترکیه ۴۳، کویت ۴۸، قطر ۲۱ و عمان ۴۱ در جایگاهی بهتر نسبت به ایران قرار گرفته‌اند. نکته مهم اینکه عملکرد معاونت علمی و فناوری رییس‌جمهور جهت تحقق این هدف، در یک آمار کاملاً غیرطبیعی میزان صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان را فقط حدود ۷۵ میلیون تومان برآورد کرده است. (که به‌نظر می‌رسد در نوشتن اعداد، اشتباهی رخ داده است).
۲۱		رشد فروش کالاها و خدمات دانش‌بنیان از تولید ناخالص داخلی	کلیه دستگاه‌های متولی امور پژوهش و فناوری	۱	۱	۲	براساس گزارش‌های معاونت علمی و فناوری رییس‌جمهور، حدود ۳۴۰ هزار نفر در شرکت‌های دانش‌بنیان مشغول فعالیت هستند که حدود ۵۰۰ همت فروش محصول داشته‌اند؛ که براساس پیش‌بینی معاونت علمی مقرر شد با فروش محصولات دانش‌بنیان و خلاق ۶ همت و فروش محصولات فناوری در حوزه‌های منتخب ۸۰۰ میلیون تومان در سال ۱۴۰۳ به این رقم افزوده شود و البته وزارت علوم نیز پیش‌بینی کرده است که برای سال ۱۴۰۳ حدود ۴۸ هزار میلیارد تومان فروش کالا و خدمات دانش‌بنیان خواهد داشت. در مجموع به‌نظر می‌رسد اعداد اعلام شده به‌خصوص از سوی وزارت علوم، به‌سختی محقق شوند.
۲۲	بند «ب» ماده (۹۶)	حمایت از دانشجویان مستعد و ممتاز متقاضی تحصیل در رشته‌های اولویت‌دار کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۲	۲	۲	متناسب با این هدف‌گذاری در بودجه ۱۴۰۳ اعتباری در نظر گرفته نشده است. هرچند حذف پیوست ۱-۴ و ۲-۴ در لایحه بودجه ۱۴۰۳، پیگیری این موضوع را تحت شعاع قرار داده است.
۲۳	بند «الف» ماده (۹۸)	تعامل مؤثر با نخبگان و متخصصان ایرانی خارج از کشور و نقش‌آفرینی آنان در چرخه خدمت به کشور	معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رییس‌جمهور	-	۳	-	برای اجرای این هدف برنامه هفتم پیشرفت، معاونت علمی و فناوری پیش‌بینی کرده است که حدود ۳۰۰ نفر از نخبگان را در پروژه‌های علمی داخل کشور به‌کار گیرد. به‌نظر می‌رسد این عدد به نسبت حجم بالای نخبگان و دانشجویان ایرانی خارج از کشور (در سال ۲۰۱۹ حدود ۵۹ هزار دانشجوی ایرانی در خارج کشور مشغول تحصیل بودند) و پیش‌بینی برنامه هفتم پیشرفت جهت ارتباط مؤثر با ۲۰ درصد از این نخبگان تا پایان برنامه، عدد بسیار پایینی است.

منابع و مأخذ

۱. داده‌ها و اطلاعات آماری. ۱۴۰۳، مرکز آمار ایران: مرکز آمار ایران.
۲. برنامه هفتم پیشرفت.
۳. قانون بودجه ۱۴۰۲.
۴. قانون بودجه ۱۴۰۳ (بخش اول).
۵. قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

گزیده سیاستی

رشد ۳۵ درصدی اعتبارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ و با توجه به سهم بالای هزینه‌های غیرقابل اجتناب از این اعتبارات مانند حقوق و دستمزد، می‌توان گفت این اعتبارات کفاف هزینه‌ها را نخواهند داد. همچنین کاهش ۴ درصدی اعتبارات هزینه عمومی و افزایش ۳ درصدی درآمدهای اختصاصی دانشگاه‌ها حاکی از این است که سازمان برنامه و بودجه در حال سوق دادن دانشگاه‌ها به سمت درآمد اختصاصی و کاهش سهم اعتبارات دولت است. در مجموع می‌توان گفت بودجه سال ۱۴۰۳ با برنامه هفتم پیشرفت انطباق کافی ندارد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، رویروی پارک نیوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ | صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ | پست الکترونیک: info@majlis.ir

وبسایت: rc.majlis.ir